

Градимиp Стојковић

ХАЈДУК ИЗ БЕОГРАДА

мала лагуна

Садржај

Величанствена идеја	9
Агрикултура	23
Само по себи	47
И тако је почело	71
Лубенице и Хималаја	95
Излазак из сна	125
Ја сам добар.	149
Уредан живот	166
<i>Белешка о њисцу</i>	197

ВЕЛИЧАНСТВЕНА ИДЕЈА

Величанствена идеја, која може да падне на памет само мојим генијалним маторцима: про-вести школски распуст у селу!

– Сеоски туризам треба да постане хит наше епохе – филозофирао је мој генијални тата Кузман.
– Сви на село...

– *Хајдемо у селендру* – отпевушила је мама Вера, више као за себе, а мање као одговор на Кузманов почетак предавања. – *Хај’мо цурице, хај’мо дјечаџи, сѿуденѿи, ђаџи, милиџаџи...*

– Кхм-кхм – узимао је залет Кузман, али Вера није ризиковала:

– *И ником није љејше неј’ је нам, само да је ’вако сваки дан!*

– Немој ти мени ’Бијело дугме’, знаш! – најзад је попустио Кузман. – Пре свега они певају *Хајдемо у ѿланине*. И какве то везе има са селом?

– *Ојдага ојда, ојдага ојда-га* – довршила је Вера.

– У реду, Вера, твоја је последња – насмејао се Кузман. – Али овога пута мораш да признаш да сам у праву. Пара за море нема, ја се враћам за два дана на посао, а и теби истиче годишњи одмор. За Глигорија је најбољи опоравак да се склони из овог лудог града.

– Ја бих да се склоним на Аду – покушао сам да се убацам у комбинацију.

– Шума му је на километар од села – мртав ’ладан ме је пречуо маторац. – Ваздух је у тој области нашег дела планете изузетно чист и лековит. Чистији је од златиборског. Климатска бања!

Читав живот сам чезнуо за климатском бањом. А шума! Шума је природно место за овакве као ја. Ко луд сам без шуме и климатских услова. Од чега и због чега ја то треба да се лечим?

Одговор сам добио од Хималаје, док смо хватали зјалца и чупали им крилца, уз филтер-кафу, на платоу *Каршаине*:

– Је л’ да набрајам по азбучном реду или може само закључак?

– Може...

Завукао је палац у десну ноздрву, што је био знак његовог најдубљег размишљања.

– Твој живот је – палцем је сакупљао грађу за предстојеће научно разматрање проблематике – већ ушао у озбиљне године. Да ли си учинио нешто значајно у својих шеснаест година? Ниси...

Помно сам пратио рад палца.

– ...а хтео би, а?

Палац је одрадио посао у унутрашњости, изашао, па му је у помоћ притекао кажипрст. Значи, долази оно битно.

– Твоји брижни маторци то знају. Зато су маторци. Да све знају. Е, кад је тако...

Палац и кажипрст су довршили рад. Сад ће!

– ...да ремизирамо!

– Ремизирамо – исправио га је Гото.

– Не прекидај човека! – ускочио је Индијанац, очаран као и ја, радом Хималајиних прстију.

– Значи, болестан си и треба ти лечење – ремизирао је Хималаја и послао производ свог физичког и менталног рада на лет, испративши погледом његову величанствену параболу кроз устајали летњи ваздух.

– Е, баш си помогао човеку – искрено се задивио Гото.

– Хајдук је мој друг – скромно се насмешио Хималаја и скромно оборио поглед, случајно на празну шољицу испред себе.

Објаснио сам Готу суштину:

– Хималаја је мој друг. Он је такав: пожртвован, несебичан, широкогруд, хуман... за другарство је у стању све да учини.

Хималаја је мирно примио заслужене похвале. И док је Гото збуњено бленуо у мене, Индијанац се, наравно, одмах примио:

– Е, мој компјутерски геније! Не знаш ти шта је све у стању тај исти Хималаја да учини за пријатеља...

– Пријатељство је занат најстарији – допунио сам Индијанца.

– Он може – узимао је залет Индијанац – да скине кошуљу с леђа и дâ је пријатељу...

– Чак и мајицу, ако нема кошуље – опет сам га допунио.

– Он је у стању – захуктао се – и свој млађани живот да ризикује, ако би се, не дао бог, његов пријатељ нашао у опасности.

– Да погине, жртвујући се за пријатеља – подигао сам притисак.

– Он је у стању – дошао је Индијанац до врхунца – да донесе четири лименке у овом часу, које ћеш ти да платиш...

– Немогуће! – узвикнуо сам.

– Шта, немогуће!? – исприсио се Хималаја. – Дај лову, Гото!

Гото је извадио новчаник, ископао из њега оно у папиру, а оно металаца истресао на сто. Само један поглед био је потребан искусном Индијанцу да закључи:

– Пи, бедака! Има за три...

Скромни Хималаја је скромно подигао четири прста и скромно пустио гласину:

– Особље!!! Три 'ладне кокишке и четири чаше, молим лепо!

– Ш'а се дереш! – узвратило је сезонско особље, Ивана из нашег разреда, једина која је могла, понекад, да надјача Хималајину гласину.

– 'Оћел' господа да им отворим, ил' ће то сама да учине? – љубазно је треснула три лименке на сто. – Плаћа се одма' или моментално?

– Моментално – искезио се, такође љубазно, Индијанац и исплатио Готовином.

Ускочио сам у комбинацију:

– Гото је наш друг.

– А чаше? – усудио се стидљиво да примети Гото.

– Имате сламке – откачила нас је Ивана. – Срк на срк.

Онда смо наставили да радимо оно што се у Београду лети најбоље ради: да седимо, сркућемо кока-колу, гледамо у небо и ћутимо.

Два сата потом дао сам завршно обавештење, одлазећи дому своје:

– Е, ортаци, од сутра ме нема на прозивци.

– Зашто, идеш негде? – сасвим озбиљно се изне-надио Гото.

С вечери, у кући, променио сам тачку гледишта:

– Је л' може овако? Мени је, шатро, потребан опоравак од овог лудог града, па ви мени дате лову за опоравак, а ја одем на море да се опорављам.

– Не може – спустио ме је Кузман на земљу. – Нема лове.

Наравно, ту појединост сам заборавио.

– Знаш и сам, сине – настављао је Кузман да ме мрцвари – да сваки динар штедимо...

– ...за вашу кућицу, вашу слободицу – отпевао сам добро познати завршетак. Нема лове за море, али има лове за плац испод Авале. Тачка.

– Ваљда нашу кућицу, сине! – згранула се Вера.

– Јок нашу. Мени она не треба.

Устао сам, поклонио се – шта је ту је!

И, наравно, сутрадан сам отпутовао у родну ми селендру.

Одбор за испраћај ме је дочекао испред зграде: Хималаја и Индијанац, са по жутим цветом маслачка, уредно и с љубављу увијеним у хартију на коцке, из свеске за матиш.

– Где сте их ископали, свега вам? – зинуо сам. Маслаци су одавно у нашем паркићу били претворени у беле балончиће.

– Гајени и одгајени за овакав тренутак растанка – кезио се Хималаја.

– Пријатељство, занат најстарији – цитирао ме је Индијанац.

Моји маторци су се, на моју неизмерну радост, од мене опростили још синоћ. Ако је до испраћања из Београда, онда су ова двојица били сасвим подношљива варијанта. Подметнуо сам образ Хималаји:

– Даме и старији имају предност.

– Онда је то за Хималају двострука предност – закључио је Индијанац.

– Аааа, јок! – одмакао се панично Хималаја. – Жвалављење и цвеће тек на станици, кад будем сигуран да сам те сместио у прави бус.

Значи, чека ме још најмање два сата натезања с овим падобранцима.

Убацујући нас на задња врата, по добро разрађеној шеми јутарњих гужвања при одласку у школу, Хималаја је затрубио:

– Места, молим, млади господин мора да стигне на време. Има лет у пола десет.

– А што млади господин не узме такси – брецнуо се један пензос, класични кућни добављач пијачне робе, издижући зембиљ из којег је вирио празилук, високо изнад главе.

– Млади господин је само једном у животу узео такси – бректао је Индијанац, стешњен између Хималаје и шипке на вратима. – Али су га одмах ухватили.

А дотични млади господин је већ успео да се дохвати последњег степеника.

У бусу, на нашем устаљеном месту, задњој платформи, разваљивали смо се од смеха, док су нас пензоси, летња ГСБ казна, меркали прекорно, још се не усуђујући да своје уобичајене поуке и придики гласно изговоре.

– Архимед појма нема – закључио је Индијанац на Зеленаку, поново истиснут Хималајином масом из аутобуса.

– Који ти је тај? – бректао је Хималаја, скидајући мајицу натопљену знојем.

– Свако тело потопљено у течност истискује онолико течности колика је његова запремина – поносно је изрецитовао Индијанац. – Је л’ тако, Хајдук?

– Београдска варијанта Архимедовог закона – исправио сам Индијанца. – Из сваког тела у бусу истискује се онолико течности колико је тело унело у бус.

– Еурека! – додало је једно ознојано младо женско тело, провлачећи се између Индијанца и мене.

– Драго ми је – први се снашао Индијанац, наравно, по опробаној шеми. – Ја сам Владимир.

Женско тело је било без пратње, чиме је испунило основне захтеве Индијанчевих мерила, па смо Хималаја и ја постали занемарљиве вредности у његовом систему. На његову срећу, наши су путеви са Зелењака водили у истом смеру: доле, на станицу. До шалтера за све правце Индијанац је рутински добавио њен број телефона, уз мањак осталих, за будућност неопходних података, што му нимало није сметало да до краја глуми младог мајмуна.

Мој бус је требало да крене тек за неких пола сата. Одвео сам себе и Хималају на чашћење пред дужи растанак, док је Индијанац био заузет преношењем путне торбе до оне сурове вртешке на уласку, руковањем уз значајне обостране погледе и усрдним махањем новостеченом броју телефона с друге стране ограде, при опраштању, јер, стипси, није ни на крај памети било да узме жетон за себе.

Вратио се у стадо баш кад ме је Хималаја одвалио по рамену за растанак, будући да сам успео да избегнем његов пријатељски костоломни загрљај:

– Е, ортак, сад је куцнуо час за цвеће и опроштајни говор.

На опште увесељавање забрађених сељанки, њихових бркатих шешираша и кмезаве дечурлије, отпевали су ми опроштајни дует.

Индијанац: *Срећан њуи!*

Хималаја: *Срећан њуи!*

Заједно: *Брзо нам се врати.*

Индијанац: *Јави нам се...*

Хималаја: *телефонски...*

Заједно: *...да нам срце не љати.*

Онда су ми уручили оне маслачке, дефинитивно решавајући загонетку: маслачци су били пластични!

Убацио сам жетон, протрчао кроз вртешку, лоцирао мој сељачки бус и утрчао, осетивши наједном преку потребу да што пре стигнем у родно ми село. Оних пет-шест минута до поласка развљачило се ко Хималајина јучерашња жвака. А кад је прошло, кад је бус најзад прошао рампу и затандркао по Карађорђевој, могао сам да одахнем, да спустим ранац на седиште поред и забленем се кроз прозор, онако, као прави путник.

Одлазио сам у мир, у тишину, у оно друго време, које тече по својим лаганим, устаљеним и непроменљивим токовима, далеко од овог лудог града... можда величанствена идеја мојих матораца и није била тако лоша...

– Бато, које седиште имаш?

Одвојио сам поглед од циган-мале, изнад које смо управо пролазили. Један од оних, шеширастих. Карту сам још увек држао у руци.

– Седамнаест, чико.

– Е, не да бидне! – загледао је своју карту. – Седамнајс' имам ја.

Гурнуо ми је карту под нос. Заузврат, културно сам му узвратио, гурањем моје карте под његов нос. Обојица смо били у праву, јер смо обојица имали седиште број седамнаест.

– Е, славца му! – затурио је шешир на потиљак.

– Канда су дупли бројеви, а?

Узео сам ранац у руке, ослобађајући седиште поред:

– Ево, седите овде.

– Е, не да могне! – почео је да компликује ситуацију. – То није број седамнајс’.

Скратио сам поступак и, као сваки лепо васпитани бата, устао, извукао се у пролаз и љубазно понудио:

– Седите ви на ваш број седамнајс’, а ја ћу да се снађем.

Аутобус је ионако био полупразан.

Два корака и сместио сам се, као и пре, на празно седиште уз прозор ја, а ранац спустио на оно друго, поред мене.

– А, бато, који број седишта имаш? – варијанта број два, женски гласић.

Не! Зар опет? Зар се већ нису посмештали и зар им није свеједно где? Дограбио сам ранац и почео да устајем, решен да одем тамо где ми је одувек место било: на она задња седишта, где нико од пристојних путника нема намере да се смести, изузев ако је гужва таква да других места нема.

– Еурека! Седи, бато, где си...

Подигао сам поглед и – шок! Управо оно што се редовно мени догађа кад год помислим да сам све проблеме решио: она иста, Индијанчева, у мом аутобусу!

Села је на седиште поред. А ја сам, као последњи кретен, бленуо у њу, грлећи сопствени ранац, без текста.

– Ти, бато, очигледно, појма немаш ко сам ја, а ја, очигледно, знам ко си ти... Глиго!

Тако су ме звали у селу! Али... али... њу, на часну реч, нисам познавао! Осмехнула се, па ме ухватила за зглоб изнад леве шаке, окренула мој длан на доле и изрецитовала:

– Нокте на преглед! Ау, Глиго! Морам да ти упишем минус. Не могу више да ти опраштам... види, нокти као канџе, а црно испод, као да си њима орао дедину њиву.

Људи моји, је ли то могуће!?!*

– Достана!?

Достана је била наш предводник у четвртном разреду. Тада је ишла у осми, била одликашица, имала дуг, црни коњски реп и, знала је читава школа, била заљубљена у Лепог Млађана из Дома културе, који је пуштао филмове и водио сеоски разглас.

– Опет еурека! – насмејала се, држећи и даље моју несрећну, ознојану шаку, ноктију браонкастих од фиксира. Баш синоћ сам урадио све фотке које сам дуговао друштву, да ме не би спомињали преко лета.

– Никад те не бих препознао – био сам искрен. – Много си се, овај... мислим, променила.

Сада је била сва онако... мислим... одрасла девојка, са свим осталим одраслим, за разлику од косе, скраћене, мушки ошишане, обојене у платинасто. А прошло је само неколико година...

* Фраза коју је изговорио некад познати коментатор Младен Делић, приликом једног спортског ТВ преноса, а која је постала омиљена у читавајој нам бившој Југи.

– Не бих ни ја тебе препознала – пустила ми је, коначно, шаку. – Да није било оног твог друга и да нисам чула да те зову Хајдук... постао си прави београдски шмекер...

Ја – шмекер!? Е, ово је вредело да упамтим! Заваљила се, прекрштајући ноге. Ако је ово Достана, мислим, ако је ово постало од оне Достане, шта ли ме тек чека у селу?

– Много се променило код нас – као да ми је прочитала мисли. – Ја сам завршила Управно-биротехничку, али сам, ето, остала у селу. Тек да се не изненадиш, постала сам ти секретар Месне канцеларије. Чика Ранко отишао у пензију, ја таман завршила и тражим посао, па кад су ми из партијске организације понудили место, одмах сам прихватила. Еј, а ти, сигурно, не знаш! Удала сам се...

Откуд бих знао! Да се није удала за...

– ...за Млађана, прошле године. Знаш, оног што су га звали Лепи? Мој Млађа је сад управник Дома културе.

Е, сад стварно: шта ли ме чека у селу!

– Ех, Глиго, откако сте се одселили, село нам се преполовило. Одмах су отишли и Маринкови, у Нови Сад. Сећаш се који су? Чика Миленко је био управник мом Млађи... па се у завичај вратило пола колониста... Радуловићи, Шпице, Пушице, Љујићи, Ловрићи... кад си био у селу задњи пут?

– Последњи пут... пре више од две године, у осмом разреду, на зимском распусту.

У ствари, изгледа да то „моје“ село баш и није оно што је било те, сада већ готово заборављене, зиме.

– А што си се ти ућутао? – опет се насмејала. – Мораш, кад ја само брбљам, брбљам... Реци, шта ти радиш?

– Не радим ништа – насмејао сам се и ја. – Сад сам у другој години прве фазе усмереног образовања, односно, завршио сам први разред.

– Јој, шта су вам то замесили! – намрштила се. – Како то изгледа?

– Ништа посебно. Као да идеш и даље у основну. Све исто, само мало, шатро, озбиљније... можда, опширније и досадније.

– Чекај – прекинула ме је. – Боба ти се удала, знам, али не знам где је сада?

– У Македонији, у Струмици. Муж јој је официр. Моја сестра Боба се удала још оно кад сам био у осмом основне, кад се направила сјајна фрка с телеграмом мог пијаног стрица, па је испало као „Баба се удаје“, уместо „Боба се удаје“. Испричао сам Достани тај фазон године. Смејала се до штуцања. Онда се одједном уозбиљила. Прекорно ме је погледала:

– Нико од вас није био на сахрани кад ти је стриц умро.

И није, знам. Мој Кузман се гадно надрндао на свог брата, стрица ми Саватија, због те његове навике алкохолисања. Јесте мој чика Сава био алкос по опредељењу, али није био лош. А Кузман је такав, гадан кад се надрнда, још тежи кад да реч – а дао је реч „да неће више да зна за ту протуву и битангу, која је пропила све имање Хајдукових“, чијег се наслеђеног дела он, старији брат, одрекао у

корист млађег, да би њихова мајка, Баба моја, имала где старост да проживи у миру.

– Хајде да ту тему закључимо – замолио сам Достану. – Боље ми испричај шта ме још очекује у селу.

– Бабе и деде, углавном – уозбиљила се. – Гадно, мој Глиго, гадно... знаш ли да за јесен имамо само седморо ђака-првака?

Е, боли ме увце за ђаке-прваке!

– Шта је с мојом генерацијом?

Изгубио сам везу са свима, чак и са Томом. Последњи пут смо се Тома и ја видели кад је отишао у Сарајево. Писао ми је да је почео да тренира у „Босни“, али то је било све. Ја му нисам одговорио, ни сам не знам зашто, и тако се завршило.

– Сви наши, после основне, иду на школовање – поносно је казала Достана. Онда се мало замислила, па додала, мање поносно:

– Тако је и са осталима... село нам се испразнило... остарило... А из твоје генерације Флорика се удала... Гаја и Богица су остали сељаци...

Тако смо и завршили разговор, наједном, као да смо дефинитивно исцрпли све теме овом жалопојком. Достана је извадила *Борбу*, па је раширила, онолику. Хтео-не хтео мора сам да прочитам оно што ми је било пред очима: *РЕЗУЛТАТИ РЕФОРМЕ ОБРАЗОВАЊА...*

Окренуо сам се прозору, навукао завесу, будући да је сунце променило смер прелазећи на моју страну и зажмурио, као, сад ћу да дремкам, јер се на оваквом путовању у аутобусу обавезно дремка.